

Una comparació necessària

Aquest volum va ser ideat com un homenatge, un reconeixement a la figura de Francesc Candel per la seva contribució a la comprensió de la immigració a Catalunya. Aprofitant el 50è aniversari de la publicació de l'assaig *Els altres catalans*, hem volgut fer una mirada sobre les diferents onades migratòries que des d'aleshores han arribat al nostre país i els diversos aspectes sociodemogràfics que ha plantejat el seu impacte. Actualment, la suposada distància cultural massa sovint ha eclipsat les similituds que han tingut els processos migratoris que es donaren a les primeres dècades i en els anys seixanta i a principis dels setanta del segle xx, i el boom de la migració el xxi. També és propòsit de les planes que vénen a continuació omplir aquest buit comparatiu, del qual, com veurem, es poden extreure lliçons més que profitoses. En definitiva, tenim com a objectiu estar atents a les continuïtats i discontinuïtats de les migracions que s'han produït a Catalunya durant, com a mínim, els darrers cinquanta anys, i l'anàlisi de les transformacions sociodemogràfiques que han provocat.

Aquest és l'enunciat principal del volum que prologuem: *Migracions del segle xx i xxi a Catalunya*. Hi ha, però, el subtítol: *Una mirada candeliana*. Què significa exactament? Ens situem, volem aprofundir en els aspectes clarament demogràfics que va destacar Candel a la seva obra: l'anàlisi de les condicions de vida dels migrats d'aleshores i dels actuals, començant pels mateixos corrents migratoris, la residència, la seva distribució territorial, la formació de la família entre autòctons i immigrants, les característiques de la llar, la inserció laboral. Però també l'impacte que va tenir en el passat i que hauria de tenir en el futur el discurs de l'escriptor de la Zona Franca sobre la identitat, les migracions i la relació amb el territori, com un llegat fonamental sense el qual seria difícil explicar la Catalunya contemporània.

Però *la mirada candeliana* implica, a més, una intencionalitat, la ferma convicció que les persones que han migrat són agents de les transformacions del país, de la voluntat d'entendre un fenomen demogràfic que ens afecta a tots, que ocupa un lloc central en la història demogràfica, però també l'econòmica, la social i la cultural. I que aquesta mirada es projecta de forma crítica, amb voluntat transformadora, tant envers el passat com envers el futur. Constitueix, doncs, un exercici de relectura històrica en la mesura i l'anàlisi dels fluxos i les poblacions resultants, però també en la comprensió del significat que va-

ren tenir les migracions per a la Catalunya del segle xx, i el que han tingut durant els primers catorze anys del segle xxi. Estem convençuts que ja res no tornarà a ser com abans, i que aquest llegat ens compromet a recordar que l'ideal de la millora de la pròpia vida i la dels familiars que està a l'arrel dels moviments migratoris des de la perspectiva de l'emigrant (i alhora immigrant), només és possible mitjançant la lluita per la justícia social. Que el principi d'esperança que animà milions d'homes i dones arribats abans majoritàriament de la resta d'Espanya i actualment d'arreu del món, és idèntic al dels habitants que els varen veure arribar, que s'hi han barrejat, i que només es pot assolir exercint la crítica i el treball diari que precipitin els canvis desitjats.

Les planes que vénen a continuació recullen les contribucions que les diferents ponències varen fer a les jornades realitzades el dia 17 de desembre de 2014 al Museu d'Història de Catalunya per iniciativa del Grup d'Estudis Demogràfics i de les Migracions (GEDEM) del Centre d'Estudis Demogràfics (CED), organitzades amb el suport de la Fundació Paco Candel i de la Direcció General per a la immigració, en col·laboració amb el Museu d'Història de Catalunya esmentat. No va ser un accident: era el lloc idoni per visibilitzar la posició central de les migracions i de l'obra de Paco Candel en la història i l'imaginari social de Catalunya.

Abans d'esmentar-les, cal advertir que les nou aportacions amb les quals vam planejar fer aquesta aproximació són totes originals, estan elaborades expressament per a l'ocasió, i que destaquen tant pel seu rigor com per la novetat metodològica i temàtica adoptada. Malgrat que la majoria d'aportacions adopten la perspectiva eminentment demogràfica, també adopten perspectives multidisciplinàries. Els autors de les ponències, i també l'utilitat conceptual que utilitzen, comparteixen l'abordament amb la geografia, la història, la sociologia i l'antropologia. També volem fer notar que, tot i que la institució més representada com a organitzadora sigui el Centre d'Estudis Demogràfics de la Universitat Autònoma de Barcelona, trobarem participants d'altres universitats i d'altres països: la Universitat de Barcelona, la de Màlaga, la de Harvard o la de Ginebra.

Hem volgut fer una aproximació fins a cert punt circular. Així, el primer i el darrer capítol se centren en l'anàlisi del discurs, amb la pretensió que el primer, «Immigració i imaginari social des del 1964: de la barreja a la interculturalitat», serveixi d'introducció a la panoràmica dels més de cinquanta anys que han transcorregut des de la publicació de l'obra, i el darrer sigui un retorn per comprendre millor l'impacte de l'obra, un cop haguem fet el recorregut per les diferents dimensions analitzades comparativament. En el segon capítol, «Migracions a Catalunya: cinc dècades de canvis i continuïtats», se'n ofereix una aproximació tant nova com exhaustiva dels fluxos migratoris arribats a Catalunya des del 1964 fins al 2014. És una proximitat que permet enfrontar-nos a les característiques de l'assentament de la població immigrada, i que es complementa en els dos capítols següents: en el tercer, «Barris i immigració espanyola a la ciutat de Barcelona durant el segle xx», que analitza la distribució territorial de la població immigrada des d'Espanya a la ciutat de Barcelona durant el darrer segle, i en el quart, «Assentament territorial de la població estrangera a l'Àrea Metropolitana de Barcelona en el segle xxi», que examina la concentració i la segregació residencials, i la formació d'enclavaments

ètnics a l'Àrea Metropolitana de Barcelona de la població nascuda fora d'Espanya. El cinquè capítol, «L'habitatge: el context residencial dels nous catalans», un cop vista la distribució territorial de la immigració, analitza les característiques de l'habitatge, cercant la influència que la immigració –sobretot la procedent d'Espanya– ha pogut tenir en les pautes de tinença de l'habitatge. Al sisè, «Patrons laborals i familiars: els arribats als anys seixanta i al segle XXI», canviem de perspectiva per explorar, com el seu nom indica, la formació de la família i la inserció laboral comparant els diferents immigrants al llarg de tot el període. En el setè, la complementarietat es troba en la perspectiva de gènere. Així, «Les altres catalanes: formar família abans o després de la migració», ens ofereix la descripció de les immigrades d'abans i d'ara, amb totes les seves diferències, i dels creuaments entre els projectes migratoris, laborals i familiars, perspectiva massa sovint oblidada. Aprofundint en la dimensió familiar, però sense oblidar les implicacions que la categorització té per a la conformació de la identitat catalana, trobem «Matrimonis mixtos i fills de la barreja a Catalunya: dels xarnegos als "café amb llet"?». En darrer lloc, com hem avançat, amb «Els altres catalans: entusiasme i pertorbació a la Catalunya dels anys seixanta», tornem a considerar l'impacte de l'obra de Francesc Candel amb una nova mirada.

ANDREU DOMINGO*
Centre d'Estudis Demogràfics

---

* Andreu Domingo ha coordinat l'edició d'aquestes ponències.

